

„Agrar- und Umweltrecht“

Daniel Gräwe, Christopher Albién, *Die Veräußerung von landwirtschaftlichen Betrieben* (I) (*Zbywanie gospodarstw rolnych, I*), AUR 2012, nr 5, s. 161-166.

Artykuł jest pierwszą częścią opracowania stanowiącego szczegółową analizę zagadnień prawnych związanych ze zbywaniem gospodarstw rolnych. W ramach wprowadzenia Autorzy przytoczyli dane statystyczne obrazujące niektóre podstawowe cechy rolnictwa niemieckiego: w okresie od 1999 r. do 2007 r. liczba gospodarstw rolnych zmniejszyła się o nieco ponad 20%, przy czym powierzchnia nieruchomości rolnych uległa pomniejszeniu o około 1%. Jednocześnie powierzchnia gospodarstw rolnych osób fizycznych obejmuje 82% łącznej powierzchni nieruchomości rolnych, pozostałe 18% to własność osób prawnych.

Przedmiotem pierwszej części opracowania dotyczącego zbywania, względnie nabywania gospodarstw rolnych jest opis faz planowania, wstępnych negocjacji, zawarcia umowy intencyjnej, badania wartości gospodarstwa rolnego i właściwych negocjacji. Autorzy podkreślili zwłaszcza w odniesieniu do fazy negocjacji, że kontrahenci muszą podjąć decyzję, czy jeśli zbywcą jest spółka osobowa lub kapitałowa, gospodarstwo rolne będzie zbywane poprzez sprzedaż udziałów w spółce czy przez przeniesienie własności jego poszczególnych składników majątkowych.

Boris-Ansgar Hagedorn, *Zukunft der landwirtschaftlichen Tierhaltung – Akzeptanzprobleme und Ansätze für Konfliktlösungen (Przyszłość hodowli zwierząt w rolnictwie – problemy akceptacji i wstępne rozwiązania sporu)*, AUR 2012, nr 5, s. 166-172.

Autor opisuje przebieg jesiennego zjazdu towarzystwa Agrarsoziale Gesellschaft e.V. (ASG) w dniach od 10 do 11 listopada 2011 r. Zjazd był poświęcony tematyce przyszłości hodowli zwierząt w rolnictwie. Referaty wygłoszone na zjeździe dotyczyły dwóch tematów przewodnich: „Zagadnienia sporne hodowli zwierząt użytkowych w rolnictwie: reakcje polityki na wymogi ekonomiczne i oczekiwania społeczne” oraz „Debata na temat społecznej akceptacji hodowli zwierząt użytkowych w Niemczech i w europejskich krajach sąsiedzkich”. W zakresie pierwszego tematu wskazano między innymi na prace Niemieckiego Związku Ochrony Zwierząt w celu stworzenia znaku jakości dla produktów pochodzących od zwierząt hodowlanych. Taki znak jakości miałby odróżniać od innych produkty zwierzęce pochodzące od zwierząt, które były trzymane w warunkach przewyższających wymogi minimalne. W perspektywie Niemiecki Związek Ochrony Zwierząt planuje lobbować na rzecz wprowadzenia odpowiedniego znaku jakości w skali całej Unii Europejskiej. Natomiast w ramach drugiego wskazano między innymi, że hodowla zwierząt w Niderlandach spełnia wszelkie unijne wymogi prawne. Ma ona jednak charakter przemysłowy, a jednocześnie wiedza społeczeństwa o niej jest znikoma. Dalszym istotnym zagadnieniem związanym z szeroko rozumianą hodowlą zwierząt jest kwestia rytualnych sposobów ich uboju, wynikających z nakazów religijnych.

Daniel Gräwe, Christopher Albien, *Die Veräußerung von landwirtschaftlichen Betrieben (II) (Zbywanie gospodarstw rolnych, II)*, AUR 2012, nr 6, s. 201-206.

Artykuł stanowi drugą część opracowania na temat aspektów prawnych i praktycznych zbywania gospodarstw rolnych. Autorzy przedstawili poszczególne postanowienia wzorowej umowy kupna-sprzedaży gospodarstwa rolnego względnie spółki – właściciela takiego gospodarstwa, jak i fazy wydania przedmiotu transakcji i tak zwanych czynności końcowych. W opisie ustalenia ceny jest zawarty szczegółowy opis nie tylko metod oszacowania wartości rynkowej przedmiotu umowy, lecz także przyjętych w praktyce sposobów określenia ceny (tzw. ceny sztywne i zmienne). Dalszym elementem analizy są kwestie odpowiedzialności zbywcy, w tym kwestia rękojmi i odpowiedzialności gwarancyjnej. Nadto przedmiotem opracowania są kwestie możliwych klauzul umownych o zakazie konkurencji nałożonym na zbywcę oraz problematyka skutków transakcji w sferze prawa pracy. Kolejnymi elementami analizy są między innymi zagadnienia formy czynności prawnej zawarcia umowy kupna-

sprzedaży oraz kwestia uzyskania zezwolenia właściwego organu administracji publicznej na sprzedaż nieruchomości rolnych. W podsumowaniu opracowania Autorzy stwierdzili, że zbycie względnie nabycie gospodarstwa rolnego jest złożonym przedsięwzięciem, wymagającym dla jego prawidłowego wykonania współpracy adwokatów, doradców podatkowych i biegłych rewidentów.

Matthias Dombert, Robert Schweizer, *Nachruf Dr. Wolfgang Winkler (Wspomnienie dr. Wolfganga Winklera)*, AUR 2012, nr 9, s. 325.

Artykuł jest poświęcony osobie dr. Wolfganga Winklera, zmarłego 7 sierpnia 2012 r. w wieku prawie siedemdziesięciu pięciu lat. Autorzy wskazali w nim najważniejsze osiągnięcia naukowe i zawodowe zmarłego. Doktor Winkler był wieloletnim pracownikiem Instytutu Prawa Rolnego Uniwersytetu w Getyndze. Od 1971 r. prowadził wykłady z prawa rolnego. Nadto był założycielem serii publikacji wydawanych przez Instytut. Przedmiotem zainteresowań naukowych Wolfganga Winklera był szeroki wachlarz zagadnień mieszczących się pod pojęciem prawa rolnego. Autorzy wspomnień położyli szczególny nacisk na działalność dr. Winklera w ramach organizacji społecznych Deutsche Gesellschaft für Agrarrecht – Vereinigung für Agrar- und Umweltrecht e.V. i Europäische Gesellschaft für Agrarrecht und des Ländlichen Raums (CEDR). Ponadto zmarły uczestniczył we wszystkich europejskich kongresach prawników agrarystów od 1971 r. Pełnił przy tym funkcje sprawozdawcy narodowego, generalnego sprawozdawcy oraz przewodniczącego komisji. Wolfgang Winkler wyróżniał się na niwie międzynarodowej nie tylko wyjątkową znajomością przedmiotu, lecz także szczególnymi zdolnościami filologicznymi – prowadził także wykłady na Uniwersytecie Sorbonne I w Paryżu. Za swoje zasługi dla nauki prawa rolnego doktor Winkler został odznaczony jako Chevalier du Mérite Agricole.

Wolfgang Winkler, *Die Stellung mitarbeitender Familienangehöriger in der Landwirtschaft nach französischem Recht (Pozycja prawna członków rodziny rolnika w prawie francuskim)*, AUR 2012, nr 9, s. 325-329.

Na wstępie Wolfgang Winkler przedstawił skrótowo istotne zagadnienia związane z tematem artykułu, w tym przytoczył dane statystyczne dotyczące osób pracujących w rolnictwie we Francji. W 2003 r. 72% prac we francuskim rolnictwie wykonywali sami rolnicy oraz członkowie ich rodzin. W konsekwencji nieco ponad milion osób świadczyło w rolnictwie pracę jako członkowie rodzin rolników. Liczba zatrudnionych na podstawie umowy o pracę wynosiła w tym czasie zaś zaledwie 150 000. Wobec tych sporadycznych przypadków szczególne znaczenie w stosunkach rodzinnych przypada normom prawa rodzinnego, spadkowego oraz ubezpieczeń społecznych. Autor podkreślił, że swoistą cechą specyficzną francuskiego prawa rolnego jest

stworzenie unormowań szczególnych, służących określeniu statusu prawnego członków rodzin rolników pracujących w gospodarstwie rolnym. W dalszej kolejności Wolfgang Winkler przedstawił szczegółowy opis sytuacji prawnej małżonka oraz pozostałych członków rodziny. Wyróżnił przy tym między innymi sytuację prawną osób zatrudnionych na podstawie umowy o pracę, osób będących współnikami członka rodziny rolnika w różnego rodzaju spółkach, jak i świadczących pracę w gospodarstwie nieodpłatnie. Rozważania kończy porównanie pozycji prawnej członków rodziny rolnika w prawie francuskim i prawie niemieckim.

Karina Lott, *Der lange Weg nach Europa – die neuen EU – Vorschriften für die ökologische/biologische Weinherstellung (Długa droga do Europy – nowe przepisy unijne w sprawie ekologicznej produkcji wina)*, AUR 2012, nr 9, s. 340-345.

Artykuł jest poświęcony wprowadzeniu w prawie unijnym 1 sierpnia 2012 r. przepisów regulujących ekologiczną produkcję wina. Autorka zawarła w pierwszej części artykułu zarówno opis stanu prawnego w przedmiotowym zakresie sprzed 1 sierpnia 2012 r., jak i genezę prac nad obecną regulacją. W dalszej części artykułu Karina Lott przedstawiła treść unormowania o ekologicznej produkcji wina, obowiązującego od 1 sierpnia 2012 r. Obecna regulacja określa między innymi dopuszczalne w produkcji wina ekologicznego dodatki i środki produkcyjne, a także procesy technologiczne. Wina spełniające wszystkie warunki określone prawem mogą zostać opatrzone oznaczeniem unijnym przewidzianym dla produktów ekologicznych. Podkreślenia wymaga przede wszystkim, że winogrona ekologiczne są jedynym surowcem, z którego możliwa jest produkcja wina ekologicznego. Wykorzystywanie organizmów modyfikowanych genetycznie jest niedopuszczalne w procesie produkcji winogron oraz samego wina. Analiza obecnego stanu prawnego obejmuje nadto zagadnienie zawartości siarki w winie.

Christiane Graß, *Erneuerbare Energien – Problemfelder und Lösungsvorschläge für das landwirtschaftliche Erbrecht (Energie odnawialne – zakres problematyki i propozycje jej rozwiązania w prawie dziedziczenia gospodarstw rolnych)*, AUR 2012, nr 10, s. 365-369.

Autorka przedstawiła praktyczne aspekty prawa dziedziczenia gospodarstw rolnych w kontekście unormowań dotyczących energii odnawialnych. Nadto wskazała na możliwe rozwiązania spornych zagadnień powstających na tym tle. W ostatnich latach w Niemczech forsowano rozwój energetyki opartej na źródłach odnawialnych. Częstokroć w produkcji energii odnawialnej uczestniczyli rolnicy w ramach prowadzonej przez nich działalności rolniczej. W Niemczech prawo spadkowe zawiera przepisy szczególne w zakresie dziedziczenia gospodarstw rol-

nych, które uprzywilejowują spadkobierców przejmujących gospodarstwo rolne. Niemiecki Trybunał Konstytucyjny wskazał przy tym wyraźnie na zgodność tych przepisów z ustawą zasadniczą RFN, a zwłaszcza z jej artykułem 14. W tej sytuacji szczególnego znaczenia nabiera w sprawach spadkowych okoliczność, czy konkretna jednostka produkcji energii odnawialnej zostanie zakwalifikowana jako część gospodarstwa rolnego, czy też jako jednostka o charakterze zwykłym gospodarczym, a co za tym idzie – niepodlegająca dziedziczeniu według przepisów szczególnych o dziedziczeniu gospodarstw rolnych.

Kristin Köpernik, *Aktuelle rechtliche Aspekte zum Tierschutz in der Nutztierhaltung (Obecne aspekty prawne ochrony zwierząt użytkowych)*, AUR 2012, nr 10, s. 369-372.

W Niemczech zagadnienie hodowli zwierząt użytkowych jest uregulowane wieloma aktami prawnymi, zarówno federalnymi, jak i wydawanymi przez właściwe organy administracji publicznej poszczególnych krajów związkowych. Ogólne przepisy dotyczące ochrony zwierząt są zawarte w federalnej ustawie o ochronie zwierząt. W § 2 zawiera ona wyszczególnienie obowiązków osoby posiadającej zwierzę. Osoba taka jest między innymi zobligowana do zapewnienia zwierzęciu odpowiedniego wyżywienia i opieki. Nadto nie może ograniczać potrzeb ruchowych zwierzęcia w sposób, który sprawiałby zwierzęciu ból lub narażał na niepotrzebne cierpienia. Ustawa także upoważnia Ministra Federalnego Gospodarki Żywnościowej, Rolnictwa i Ochrony Konsumentów do określenia szczegółowych warunków, w których zwierzęta są chowane. Autorka artykułu przytoczyła w tym przedmiocie rozporządzenie o ochronie zwierząt użytkowych.

W dalszej części artykułu Kristin Köpernik omówiła aspekty, które są uwzględniane w każdej konkretnej sprawie przez organy administracji publicznej w trakcie postępowania o zezwolenie na chów zwierząt, jeżeli istnieje brak szczegółowych przepisów wykonawczych w tym względzie.

Klaus Thomas, *The Tragedy of the Commons, unvermeidbar bei genossenschaftlicher Gemeingutnutzung des Waldes und der Flur? (The Tragedy of the Commons, nieuniknione w wypadku współkorzystania z lasu i parceli?)*, AUR 2012, nr 10, s. 372-376.

Artykuł zawiera analizę funkcjonowania wspólnot powstałych na skutek postępowania scaleniowego (zwanych dalej wspólnotami poscaleniowymi), tak zwane *Realverbände* i *Forstberiebsgemeinschaften*. Wspólnoty poscaleniowe są wspólnotami, które powstały w trakcie postępowania scaleniowego. Co do zasady zostają one rozwiązane po zakończeniu postępowania. W praktyce zdarzają się jednak sytuacje, w których takie wspólnoty istnieją dalej po zakończeniu postępowania scaleniowego.

Realverband jest pojęciem oznaczającym instytucję prawnorolną, dotyczącą praw związanych z nieruchomościami. Ich geneza sięga na ogół okresu poprzedzającego wejście w życie BGB. Służą one między innymi do utrzymywania dróg leśnych i polnych, a nawet strzelnic. *Forstberiebsgemeinschaften* są w przeciwieństwie do dwóch poprzednich jednostkami organizacyjnymi o charakterze prywatnoprawnym. Zakres ich uprawnień jest związany z szeroko rozumianą gospodarką leśną. W ramach ich kompetencji mieszczą się na przykład koordynacja planów gospodarowania lasem czy sprzedaż drewna. W podsumowaniu artykułu Autor wskazał, że bezspornie istnieje w wypadku wspólności niebezpieczeństwo wystąpienia *the Tragedy of the Commons*. Analiza wskazanych przypadków uzasadnia jednak stanowisko, że w praktyce instytucje o charakterze wspólności mogą funkcjonować w sposób prawidłowy.

MICHAŁ MARCINKOWSKI